

En hiermede wensch ik de reeks van verschilpunten tusschen die twee groote rechtsbeginselen te sluiten. Zij schijnt mij voldoende om te bewijzen, dat de Germaansche staat niet kent het alles tot zich trekkend en in zich opzuigend beginsel van den Romeinschen staat, maar leven en werking laat aan de binnen zijn gebied bestaande kringen. De Germaansche staat aanvaardt het schriftuurlijk beginsel van de eerbiediging der rechten van de zwakkeren. De Germaanschrechtelijke staatsleer moet, consequent ontwikkeld, breken met de leer der staatssouvereiniteit, en naast de souvereiniteit der landsoverheid erkennen die der onder hare bescherming staande zelfstandige kringen.

Op een verkeerden weg echter wordt die leer ontwikkeld waar, op voorbeeld van Dr. Hugo Preuss verkondigd wordt, dat deze leer het begrip van souvereiniteit niet toelaat.

De genoemde schrijver betoogt, dat men der wetenschap geen grooter dienst kan bewijzen, dan het geheele begrip van souvereiniteit te elimineeren.

Hij plaatst zich daarbij echter op het vitieuse standpunt, dat souvereiniteit uit haar aard in omvang geheel onbeperkt is, en dat geen andere souvereiniteit dan die van den Staat denkbaar is. Hij huldigt daaromtrent de bedorven begrippen uit den tijd van en na Lodewijk XIV, die door machtsmisbruik en overschrijding van de aan zijn gezag gestelde grenzen, de Romeinsche Caesaren heeft nagevolgd, en dit in een land met zijn van Rome sterk verschillend staatsorganisme en zijn samenstel van zelfstandige rechtskringen. De machtspreuk van Lodewijk XIV: *l'état, c'est moi!* was niet een uitoefenen van eigen regeerrecht, maar een negatie van de ook tegenover het koninklijk gezag zelfstandige, niet verantwoordelijke, souvereine kringen.

Wel verre van Preuss' conclusie over te nemen, acht ik het van groot gewicht, met de begrippen ons door de Germaansche wetenschap gegeven, ook dat der souvereini-